

Bölgesel Tarih ve Arkeoloji dernekleri

Prof. M. Tayyib GÖKBİLGİN

Geçen Ekim ayında Fransa'nın tarihi Britanya kıtasının merkezi Rennes şehrinde bulunduğum sırada tesadüfen bu bölgenin (İlle - et - Vilaine departmanı) Arkeoloji cemiyetinin senelik olağan toplantısında bulundum. Geçen yüzyılın ortalarında kurulduğu ve o günden beri aralıksız olarak çalışmalarda bulunduğu görülen bu cemiyet hiç bir resmi sıfatı olmıyan, fakat ilmi seviyesi yüksek tutulan mahalli bir dernek niteliğindedir. Aşağı-yukarı 120 seneden beri elliye müteceviz başkan tarafından yönetilmiş, bunlar arasında profesör, hakim, milletvekili, tıp doktoru, arkeolog müzeci, paleograf arşivci, rahip, hukuk doktoru, eski eserler komisyonu üyesi kuyumcu gibi kimseler bulunmuştur. Bu derneğin yayın organı bu yıl 75. cildini tamamlayan seviyeli dergisi (Bulletin et Memoires de la Société Archéologique du Département D'İlle-et- Vilaine) mutazaman çıkmaktadır. Toplantıda, mutat senelik çalışma raporları, bunların denetlenmesi, tartışmalar, yönetim kurulunun temize çıkarılması ve yeni seçimler gibi formaliteleri bir yana koyarsak, asıl önemlisi, bu arkeoloji cemiyetini ilgilendiren yayınların tanıtılması, eleştirilmesi, yapılan ilmi gezilerin gözden geçirilmesi ve daha sonra da asli ya da muhabir üyelerin okudukları tebliğler ve bunlar üzerindeki tartışmalar olmuştur ve bunlar bilhassa dikkati çekmekte idi. İki seneden beri bu derneğin başkanı bulunan Rennes Üniversitesi profesörlerinden değerli meslekdaşım iktisat tarihçisi Brejon de Lavergnée kendi bölgelerini ilgilendiren son yayınlar üzerinde etraflı açıklamalar yaparken özellikle, araştırmaları ve buluşları değerlendiriyor, departmanın kültür hazinesine katkıda bulunan somut eserler üzerinde ilgiyi topluyordu. Son yayınlanan bültene bir göz gezdirmek de bu bölge arkeolojik derneğinin ne gibi konular üzerine eğildiğini, çalışma alanının sınır ve çerçevesinin ne olduğunu anlatmaya yeter.

Mesela 1758-1823 arasında yaşamış bir Breton asilzadesinin (Le Comte de Plouer) biyografisi ve bölgenin kültür kalkınmasına hizmetleri uzun uzadıya inceleniyor, 1848 ihtilali sırasında başkanlık seçimlerinde Rennes basınının tutumu eleştiriliyor, bu baş şehir bir sanat şehri olarak ele alınıyor ve nihayet iki dünya savaşı arasında Rennes'deki merasimler tasvir olunuyordu. Bu şehirdeki aydın kişilerden 350 kadar üyesi bulunan derneğin şeref başkanları vali, belediye başkanı ve arşvektir ki bütün üyelerin isim ve adreslerini, hangi tarihte bu derneğe kabul edildiklerini bültenden öğrenmek kaabildir. Bu departmanda, bu cemiyetten başka Britanya Jeoloji ve Maden Derneği, Saint-Malo nahiyesi Tarih ve Arkeoloji Derneği, Fougères nahiyesi Tarih ve Arkeoloji Derneği, İlle-et-Vilaine Genel Konseyi gibi daha başka kültür toplulukları da mevcuttur. Anlaşıldığına göre, Fransa'da mutlaka her departmanda ve bazan da departmanın daha küçük merkezlerinde tarih, arkeoloji cemiyetleri bulunmaktadır. Bunların adları bazan coğrafyayı, edebiyatı, antikiteyi, güzel sanatları, çeşitli etütleri de ihtiva eder, bir kısmı da muhtelif bölgesel akademilerin bünyesi içinde faaliyet gösterirler. Dergideki listeden öğrendiğimize göre, Fransa'da 48 departmanda yetmiş kadar bu kabil dernek vardır. Şüphesiz ki, bu

türlü ilim ve kültür faaliyetleri devamlı, gösterişsiz, fakat, ciddi, bilinçli ve üstün vasıfta meslek adamlarının ve aydınların feragatli çalışmaları ile uzun vadede meyvelerini vermekte ve kuşaktan kuşağa bu kültür mirası, kitaplıkları ve arşivleriyle, bir çığ gibi büyüüp artmaktadır.

Bir başka örnek

Bölgesel tarih ve arkeoloji çalışmaları ile ilgili olarak, bu türlü derneklere diğer bir örneği Macaristan'daki tarihi bir kale şehrinden, Sigetvar'dan vermek isterim. Bundan bir ay kadar önce aldığım bir mektup ve bir fotoğraf, bana, "Sigetvar kalesi ve müzesinin dostları topluluğu" adını taşıyan bir derneği ve bunun faydalı çalışmalarını tanıttı. Bu şehirde sekiz sene önce, kale ile ilgili hatıra eşyalarını ve malzemeyi toplamak, mevcutları da ihtimamla korumak maksadı ile kurulduğunu bana bildiren Dernek Başkanı bu münasebetle, Balaton bölgesinde bir nahiyede üzerinde Kanuni Sultan Süleyman'ın resmi bulunan süslü bir tabak bulduklarını ve 35 cm. kutruna olan bu tabağın birinci dünya savaşından önce Pécs şehrindeki Zsolnay porselen fabrikasında imal edilmiş bulunmasının mümkün olduğunu haber veriyor ve resimden bir kopya gönderiyordu.

Türkiye için

Şimdi, biri Avrupa'nın batısında diğeri ortasında iki memlekette mahalli tarih ve arkeoloji ile, müzecilik, arşivcilik ve vesikalarla meşgul olan bu tür dernekler örneği, bu konularda hemen her köşesinin birer tarih, arkeoloji ve sanat hazinesi bulunduğuna şüphe olmayan Türkiye'mizde de ciddi olarak kurulmasının, ilmi bir şekilde çalışmalarının, Türk kültür ve medeniyetine bahsı ölçülemeyecek niteliğinde ve değerde bir katkıda bulunmalarının ne kadar arzuya değer bulunduğu ilhamını bize vermektedir. Memleketimizde yer yer görülen turizm, tanıtma ya da güzelleştirme dernekleri şimdilik bu maksadı sağlamaktan çok uzaktırlar. Öyle inanıyoruz ki, önce mevcut üniversite şehirlerimizde (Ankara, İstanbul, İzmir, Erzurum, Trabzon), sonra da yakın gelecekte bu türlü ilim yuvalarına kavuşacaklarını ümit ve temenni olunan yerlerimizde (Edirne, Eskişehir, Konya, Adana, Diyarbakır, Sivas...) kurulacak bu türlü tarih ve arkeoloji dernekleri küçük çapta birer akademik çalışma merkezleri olacaktır. Bu müesseselerin araştırma enstitüleri şeklinde organize edilmeleri, daha ziyade, resmi ve üniversitelere bağlı bir nitelik arzederse de Fransa'da olduğu gibi, bölgesel dernek biçiminde kurulup yaşatılmaları bu konulara karşı yakın bir ilgi duyan ve amatörce çalışmalarından da faydalar sağlanabilecek ihtisas erbabı dışında da birçok aydınların buralarda görev almalarını mümkün kılar, bunun toplum için daha yararlı olacağı düşünülebilir. Bu suretle mesela, Ege ve Akdeniz kıyılarındaki denizcilik, ticaret ve sanat hareketlerinin yoğun bulunduğu merkezlere bağlanacak, ya da mesela Afyon Karahisar, Tokat, Bitlis kaleleri ve müzeleri, bunların en eski çağlardan itibaren taşıdıkları tarih ve arkeoloji değerleri ve hatıraları etrafında, ilim ve kültür adamlarından mürekkep, kurulacak bu türlü derneklerin

hizmetleri, nesilden nesile bırakacakları kültür mirası llemiyecek kadar büyük olacaktır.